

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Kenkäkortit

Kuvakortit välineeksi kuvan tekemiseen

Emilia Heiskari

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
11/2020

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Emilia Heiskari
Opinnäytetyön nimi: Kenkäkortit – Kuvakortit välineeksi kuvan tekemiseen
Sivumäärä: 29 ja 4 liitesivua
Työn ohjaaja: Erja Anttonen
Työn tilaaja: Eloisa Art Oy

Tämän työn tavoitteena oli luoda toiminnalliset kuvakortit ratkaisukeskeisen kuvataideterapian tueksi. Kuvakortit nimettiin Kenkäkorteiksi. Työn tilaajana toimi ratkaisukeskeistä kuvataideterapiaa tarjoava yritys Eloisa Art Oy. Tällä työllä halusin selvittää, miten kuvakorttityöskentelyllä voitaisiin kehittää kuvataideterapeuttisia harjoituksia.

Kenkäkorteilla voidaan tehdä kuvallisiin harjoituksiin orientoivia harjoituksia ja keskustella kuvallisen harjoituksen aikana nousseista ajatuksista. Eloisa Art Oy:llä ei ollut aikaisemmin käytössään toiminnallisia kuvakortteja, jotka olisi suunniteltu nimenomaan kuvan tekemisen tueksi.

Korttien tavoite on toimia toiminnallisena välineenä mm. ratkaisukeskeisessä kuvataideterapiassa. Ne voivat toimia tukena keskustelussa, haastaa ja tukea käyttämään mielikuvitusta, toimia inspiraation lähteenä, olla apukeino palautteen antamisessa ja toimia ns. jään rikkojana. Kenkäkorttien avulla voidaan havainnollistaa asia, joka muuten olisi vaikea, refleктоimalla omia ajatuksia ja kokemuksia kortin kautta. Tällä tavalla kortteja voidaan käyttää keskusteltaessa ryhmän tai yksilön kanssa.

Tämä työ tuotti tilaajalleen 42 kenkäteemaista kuvakorttia ja oppaan korttien käyttöä varten. Kenkäkortit osoittautuivat pilotoinnin kautta toimivaksi välineeksi. Sain selville, että Kenkäkorttien tuella käyty keskustelu herättää kuvan katsojan ajattelemaan ja pohtimaan annettua aihetta omasta näkökulmastaan. Tällainen ajattelutyö ikään kuin herkistää ajatukset niin, että ne voidaan tehdä kuvaksi. Tämän työn tavoitteet täyttyivät onnistuneesti.

Korttityöskentely on monenlaisessa ohjaustyössä käytetty menetelmä. Kenkäkortit ovat uusi, teemallinen korttipakka, joka on tarkoitettu joustavasti monenlaiseen ohjaustyöhön. Ratkaisukeskeisen kuvataideterapian lisäksi Kenkäkorteja voidaan käyttää esimerkiksi vanhusten ja nuorten kanssa työskennellessä.

Asiasanat: ratkaisukeskeisyys, kuvataideterapia, kuva, kortit

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Program in Civic and Youth Work

Author: Emilia Heiskari
Title: The Shoe Cards – Picture Cards as a Tool of Making an Image
Number of Pages: 29 and 4 attachment pages
Supervisor(s): Erja Anttonen
Subscriber(s): Eloisa Art Oy

The goal of this thesis was to create a functional picture cards for solution-focused art therapy. The picture cards was named as Shoe Cards. The subscriber of this thesis is company of solution-focused art therapy Eloisa Art Oy. With this thesis I wanted to find out how to develop rehearsal in art therapy.

The Shoe Cards could be used for tasks that lead to making an image. The cards can be used to chat about the images. Eloisa Art Oy did not have kind of picture cards before that were designed as a tool of making an image.

The goal of the Shoe Cards is to act as a functional tool for example in solution-focused art therapy. They can be used as a support in conversation, to challenge to use imagination, to be source of inspiration, to be as a help in giving feedback and to be as “an ice breaker”. It could be easier to tell about difficult topic with a support of the Shoe Cards because the cards can help to reflect one’s thoughts and experiences. The Shoe Cards could be used in conversation with group and individual.

This thesis produced to the subscriber 42 shoe themed picture cards and a manual for guide to how to use The Shoe Cards. The piloting showed that the Shoe Cards are working tool. I find out that the conversation with the support of the Shoe Cards made the viewer think and wonder about the given topic in their point of view. This kind of thinking sensitizes the thoughts to the right direction and they can be made to an image. The goals of this thesis were filled successfully.

Working with functional picture cards is common method used in instruction work extensively. The Shoe Cards are new themed deck of cards and it’s meant to be flexible tool as a part of the instruction work.

In addition to the solution-focused art therapy The Shoe Cards can be used for example in working with seniors and youth as an instructor.

Keywords: solution focus, art therapy, image, cards

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 TILAAJA	7
3 TARVE JA TAVOITE	7
4 KÄSITTEET	9
4.1 Ratkaisukeskeinen kuvataideterapia	9
4.2 Kuva ja kuvan tekeminen	11
4.3 Kuvakortit välineenä	12
5 KUVAKORTTIEN KÄYTTÖ KUVATAIDETERAPIASSA	14
5.1 Kuvan terapeuttisuus	14
5.2 Kuvanlukutaito	15
5.3 Mielikuvitus ja luovuus	17
5.4 Projektiiviset kuvat	19
5.5 Photolangage-menetelmä	19
6 PROSESSI	21
6.1 Kenkäkorttien luominen	22
6.2 Korttien käyttöopas	23
6.3 Menetelmät	23
6.4 Pilotointitilanteet	24
6.5 Dokumentointi	25
6.6 Opinnäytetyön tuloksia	26

7 POHDINTA.....	28
7.1 Yhteisöpedagogin rooli.....	28
7.2 Eettisyys	29
7.3 Itsearviointi.....	31
7.4 Jalkauttaminen	32
7.5 Kehittäminen	33
LÄHTEET	35
LIITTEET	37
LIITE 1: Esimerkki Kenkäkorteilla tehtävästä harjoituksesta.....	37
LIITE 2: Pilotointitilanteen suunnitelma	38
LIITE 3: Palautekysely korteista, niiden käytöstä ja pilotointitilanteista	39
LIITE 4: Kuvia Pilotointi-illoista.....	40
LIITE 5: Esimerkkejä kenkäkorttien kuvista	41

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda toiminnalliset kuvakortit Eloisa Art Oy:n kuvataideterapian ja kuvan tekemisen tueksi. Loin kenkäteemaiset kuvakortit, jotka nimesin Kenkäkorteiksi. Tällä työllä halusin selvittää, miten kuvakorttityöskentelyllä voitaisiin kehittää kuvataideterapeuttisia harjoituksia. Luomieni Kenkäkorttien tavoitteena on toimia keskustelun tukena ja kuvan tekemisen välineenä.

Kenkäkortit ovat kuvakortit, jotka on toteutettu valokuvaamalla. Aiheeksi valikoitui kengät, sillä arvelimme tilaajani Eloisa Art Oy:n taideterapeuttina toimivan Elisa Pentikäisen kanssa, ettei kengät olisi kuvakorttien aiheena ennestään käytetty. Suunnitteluvaiheessa korttien teemaksi pohdittiin myös tuoleja ja polkupyöriä, mutta kengät tuntuivat sopivalta. Kenkäteemaan päädyttiin, sillä kengät ovat jokapäiväinen ja niin arkinen osa elämäämme, mutta silti ne ovat erittäin monipuolisia ja yksityiskohtaisia. Kengät myös kertovat omistajastaan paljon.

Kenkäkorttien käyttö haluttiin kytkeä Eloisa Art Oy:n tarjoamaan ratkaisukeskeiseen kuvataideterapiaan. Korttien haluttiin tarjoavan orientoivia harjoituksia, jotka johdattelisivat kuvan tekemiseen. Korttien käyttöön suunniteltiin myös opas, joka sisältää vinkkejä Kenkäkorttien käytöstä. Halusin myös selvittää, onko kengät teemana toimiva kuvakorttien kuvitukseen. Minua kiinnosti, näkisikö katsoja kengissä merkityksiä ja symboliikkaa, jota peilata omaan elämäänsä ja ajatuksiinsa. Kenkäkortit osoittautuivat pilotointien jälkeen toimivaksi välineeksi.

En näkisi syytä sille, miksi Kenkäkortteja ei olisi hyödyllistä ottaa käyttöön. Korttien avulla tehtävät harjoitukset sopivat Eloisa Art Oy:n toimintaan hyvin. Näkisin korteilla käyttäjiä ja käyttömahdollisuuksia muuallakin. Kortit voisivat sopia välineeksi esimerkiksi kouluihin. Kenkäkortteja luodessani minulle oli tärkeää, että kortit ovat joustava ja monipuolinen väline. En pyrkinyt sitomaan niiden käyttöä ainoastaan ratkaisukeskeiseen kuvataideterapiaan, sillä halusin, että niille löytyy paljon enemmän käyttömahdollisuuksia myös muilta aloilta.

2 TILAAJA

Opinnäytetyön tilaaja on Eloisa Art Oy. Se perustettiin vuonna 2019 ja sen on perustanut Taideterapeutti Elisa Pentikäinen, joka toimii myös yrityksen toimitusjohtajana. Eloisa Art on luovilla menetelmillä taideterapiaa ja hyvinvointipalveluita tarjoava sosiaalipalvelu. Yrityksen palveluihin kuuluu ratkaisukeskeinen taideterapia, tyhy-pakit, teemaillat, kurssit, koulutukset sekä tilaustaide, esim. seinä- ja vartalomaalaukset. (Eloisaart.fi 2020.) Eloisa Art Oy:n asiakkaita ovat kaiken ikäiset ja monenlaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset. Eloisa Art Oy:n palveluita, esim. ratkaisukeskeistä kuvataideterapiaa voidaan järjestää pitempijaksoisesti tai yksittäisiä kertoja.

Eloisa Art Oy on yrityksenä vielä nuori, joten sen kehittämiseen löytyi melko helposti uusia ajatuksia. Idea toiminnallisista korteista tuli minulta ja ehdotin sitä tilaajalle. Tilaajalla oli ollut suunnitelmissa toteuttaa jonkinlaiset kortit, mutta niitä ei ollut vielä ehditty alkaa suunnittelemaan. Tarve korteille tuli siis oikealla hetkellä. Toiminnalliset kortit haluttiin nimenomaan suunnitella ratkaisukeskeisen kuvataideterapian ja kuvan tekemisen tueksi, sillä Eloisa Art Oy tarjoaa taideterapiapalveluita, joiden keskeinen menetelmä on nimenomaan kuvan tekeminen. Kuvakorteilla voitaisiin tehdä kuvallisiin harjoituksiin orientoivia harjoituksia ja keskustella kuvallisen harjoituksen aikana nousseista ajatuksista. Yrityksellä ei ollut aikaisemmin käytössään toiminnallisia kuvakortteja, jotka olisi suunniteltu kuvan tekemisen tueksi. Käytössä on kyllä kortteja, mutta ne sisältävät kuvan lisäksi tekstiä. Teksti saattaa häiritä kuvien katselua, vaikka katsojaa kehoitetaan jättämään teksti täysin huomiotta.

Kenkäkorttien käyttöä ei ole haluttu rajoittaa ainoastaan kuvan tekemisen tueksi, sillä silloin niille voidaan löytää jatkuvasti uusia ideoita käyttöä varten. Tällainen välineen joustavuus ja monipuolisuus antaa uusia ulottuvuuksia toiminnan kehittämiseksi.

3 TARVE JA TAVOITE

Kenkäkorttien tarkoitus on tarjota orientoivia harjoituksia ennen kuvallista harjoitusta. Kenkäkortteja käyttämällä asiakas saa sysäyksen oikeaan suuntaan, mutta joutuu silti käyttämään omaa luovuuttaan ja mielikuvitustaan kuvan tekemiseen.

Teoksessaan Hilikka Putkisaari (2013) avaa ratkaisukeskeiset kuvat menetelmän vaiheita. Ensimmäisessä vaiheessa, asiakkaan kuulemisessa, prosessi lähtee liikkeelle asiakkaan tarinan kuulemisella, siten, että ohjaaja pyytää asiakasta kuvaamaan oman elämänsä juuri tällä hetkellä läsnä olevia, asiakkaan hyväksi ja/tai ongelmalliseksi kokeimia asioita sekä toiveita kuvallisessa muodossa. (Putkisaari 2013, 119.) Voiko jonkun olla vaikea kuvata omia tuntemuksiaan ja ajatuksiaan ns. kylmiltään? Kenkäkorttien avulla asiakkaan saattaa olla helpompi löytää ja herätellä tulkintojaan omasta elämästä. Häntä voidaan ohjata katselemaan kortteja siitä kulmasta, mitä omaan elämään liittyvää hän löytää kortin kuvasta. Esimerkiksi asiakasta voi pyytää poimimaan kortin, joka kuvaa tämänhetkistä tilannetta ihmissuhteissa tai omissa mielenkiinnon kohteissa. Tällä tavoin voidaan saada rentoutettua jännittävää tilannetta ja heräteltyä asiakkaan ajatuksia.

Kenkäkortit toimivat myös apuna esimerkiksi jännittämisen tunteen purkamiseen. Henkilön kokiessa jännittämisen tunnetta, hänen saattaa olla vaikea aloittaa kuvan tekemistä. Jo kenkäkorttien selailu voi rauhoittaa ja avata inspiraatiota.

Korttien tavoite on toimia toiminnallisena välineenä mm. ratkaisukeskeisessä kuvataiterapiassa. Ne voivat toimia tukena keskustelussa, haastaa ja tukea käyttämään mielikuvitusta, toimia inspiraation lähteenä, olla apukeino palautteen antamisessa ja toimia ns. jään rikkojana. Vaikeita asioita käsiteltäessä voi olla haastavaa pukea sanoiksi jokin ajatus tai tunne. Kenkäkorttien avulla voidaan havainnollistaa asia, joka muuten olisi vaikea tai kivulias selittää, näyttämällä kortista yksityiskohtia, jotka liittyvät aiheeseen. Tällä tavalla kortteja voidaan käyttää keskusteltaessa ryhmän tai yksilön kanssa.

Korttien tarkoitus on haastaa käyttämään omaa mielikuvitusta. Mielikuvituksen käyttäminen ei ole kaikille helppoa, mutta korttien avulla se voi tuntua helpommalta. Kuvataiteessa mielikuvituksella voisi ajatella olevan vahva rooli, sillä sen avulla voidaan havainnollistaa ja kuvata omia kokemuksia ja tuntemuksia. Mielikuvituksellakin on yhteys luovuuteen. Mielikuvitus kehittää luovaa ongelmanratkaisua ja mielikuvitusta voidaan hyödyntää oppimisessa sekä tunteiden ja kokemusten käsittelyssä (Livingston 2018). Kuvaa katsoessa mielikuvituksen avulla teemme päätelmiä ja tulkitsemme kor-

tin kuvaa. Jokainen näkee kuvan eri tavalla, eikä kaikkea näe suoraan kuvasta. Tarvitaan mielikuvitusta, jotta voimme nähdä tarinoita, havaita yksityiskohtia ja löytää linkit niistä omaan elämäämme.

Kortit toimivat apuvälineenä mm. kuvan luomiseen. Korttien avulla niiden käyttäjä saa inspiraation tai sysäyksen kuvan tekemiseen. Kortit tuovat mieleen ajatuksia, muistoja, huomioita, miellelyhtymiä sekä haaveita ja korttien avulla pyritään erottelamaan ajatukset toisistaan, selkeyttämään niitä ja nostamaan niitä esiin, jolloin käyttäjän on helpompi tehdä ajatuksensa kuvaksi. Korttien avulla voidaan käsitellä jokin asia sellaiseen muotoon, että sen käsittelyä voi jatkaa kuvan tekemiseen.

Kenkäkorttien käyttäminen ryhmätilanteessa lämmittelynä ja palautteen antamisessa voi ehkäistä jännitystä ja ryhmän tuomaa painetta. Kortin avulla voi olla helpompi kertoa itsestään ja tuntemuksistaan, sillä kortti auttaa havainnollistamaan ja tukee kertomusta.

4 KÄSITTEET

Kerron tässä luvussa keskeisimmistä käsitteistä. Esittelen, mitä tarkoittaa ratkaisukeskeisyys, kuvataideterapia, kuva ja kerron kuvakorteista välineenä. Avaan tietoperustaa, joka liittyy Kenkäkorttien käyttöön kuvan tekemisen tukena ratkaisukeskeisessä kuvataideterapiassa. Tämän luvun tarkoituksena on antaa teoreettinen pohja Kenkäkorttien käyttötarkoituksille.

4.1 Ratkaisukeskeinen kuvataideterapia

Taideterapia on terapian muoto, joka käyttää taidelähtöisiä ilmaisun keinoja. Tällaisia ilmaisun keinoja voivat olla tanssi, teatteri, kuvataide tai musiikki. Kuvataideterapia keskittyy kuvan tekemiseen terapiamuotona (Aulio, Girard & Laine 2008, 46). Ratkaisukeskeisessä kuvataideterapiassa kuva on keskeisin elementti ja ratkaisukeskeiset menetelmät ovat keino. Näiden keinojen avulla asiakkaan tekemässä kuvassa olevat asiat tuodaan sanalliseen muotoon. Kuva toimii siis asiakkaan kerronnan kanavana. (Putkisaari 2013, 88–89.) Taide nähdään kielellisen toiminnan alueena ja taideteos osana kieltä (Salmela & Hiekkänen 2013, 51). Kuvataideterapiassa asiakkaan ongelmaa käsitellään ratkaisukeskeisiin menetelmiin pohjautuvan keskustelun avulla. Keskustelun välineenä käytetään asiakkaan luomaa kuvaa.

Taideterapia ja taidepsykoterapia saatetaan sekoittaa. (Kuva)taideterapian ja taidepsykoterapian erot ovat siinä, että taidepsykoterapia perustuu psykologiseen teoreettiseen tietämykseen, joka on riittävästi tutkittua ja näyttöön perustuvaa, kun taas (kuva)taideterapia (Putkisaari 2013, 10).

Ratkaisukeskeisyys on mitä suurimmassa määrin kokonaisvaltainen ja parhaimmillaan kaikessa kohtaamisessa läsnä oleva asenne ja näkökulma (Avola & Pentikäinen 2020, 66). Ratkaisukeskeisyys on siis menetelmä, jota voidaan käyttää kuvataideterapian lisäksi muuallakin. Ratkaisukeskeisyyttä voidaan hyödyntää erilaisissa ohjaustilanteissa ja esim. koulussa, jossa se otetaan osaksi kasvatusmenetelmiä. Koulumaailmassa ratkaisukeskeisyydellä pyritään siihen, että aikuinen muuttaa kasvatuksen näkökulmaansa ratkaisujen, voimavarojen ja vahvuuksien suuntaan, sillä näin pystytään löytämään enemmän hyvää, kuin korjattavaa. Aikuisten näkökulman vaihdoksella on merkitys lapsiin ja tavoite onkin, että lapset tulisivat nähdyksi hyvinä, arvokkaina ja rakastettavina. (Avola & Pentikäinen 2020, 65.) Konkreettinen esimerkki ratkaisukeskeisyyden hyödyntämisestä arjessa on esim. koulun sääntöjen laatiminen. Ratkaisukeskeinen kasvatus ei keskity ”älä”-sanaan, vaan pyrkii muuttamaan säännön kielto- muodosta pois.

- Älä juokse – kävele rauhallisesti
- Älä kiroile – puhu ystävällisesti kaikille
- Älä pidä hattua – riisu hattu ruokalassa
- Älä huuda – puhu tavallisella puheäänellä

(Avola & Pentikäinen 2020, 71.)

Ratkaisukeskeinen menetelmä koostuu mm. kysymyksistä, asteikoista, ongelman määrittelystä sekä näkökulman vaihtamisesta (Putkisaari 2013, 88). Se on uudenlainen menetelmä ratkaista ongelma, sillä ratkaisukeskeisessä lähestymistavassa pyritään välttämään ongelmalähtöiseen puheeseen takertumista. Sen sijaan tilalle tarjotaan ajattelutapa, jossa ihmistä, hänen mahdollisuuksiaan ja taipumuksiaan tarkastellaan positiivisessa valossa. (Salmela & Hiekkänen 2013, 16.) Ratkaisukeskeisyys keskittyy siihen, mikä on hyvin ja toimii (Putkisaari 2013, 30).

Putkisaari (2013) selventää teoksessaan ratkaisukeskeisen lähestymistavan peruseräitä, joita ovat oman elämän asiantuntijuus, voimavarojen nostaminen keskipis-

teeksi, tulevaisuuteen suuntautuneisuus, myönteisyys ja leikkilisyys, arvostus ja yhteistyö, muutos, ongelmien pitäminen väliaikaisina, edistykseen uskomisen, ratkaisun ja ongelman yhteyden puuttuminen sekä tulevaisuuteen vaikuttaminen (Putkisaari 2013, 22–24). Putkisaari on koontanut peruseriaatteet teokseensa useista eri lähteistä. Asiakkaan ajatellaan olevan se, joka tuntee oman elämänsä parhaiten ja asettaa tavoitteet muutokselle. Asiakkaalla on jo olemassa voimavaroja, joita hyödyntämällä hän pystyy auttamaan itseään ja terapeutin tehtävä on auttaa tuomaan niitä esille. Tulevaisuutta tavoitteleva asenne on ratkaisukeskeisyydessä olennaista ja menneisyydestä voidaan oppia jotain, jota voimme käyttää hyväksi tulevaisuudessa. Tulevaisuuteen keskittyminen luo toiveikkuutta. Epäonnistumisen näkeminen oppimiskokemuksena on osa voimavarojen hyödyntämisen opettelua. Pienenkin epäonnistumisen kautta asiakas oppii mihin suuntaan hänen kannattaa toimintaansa ja ajatteluaan suunnata, jotta tulevaisuudesta tulisi parempi. Tavoitteena on, että asiakas ymmärtää, että muutos on elämässä väistämätöntä. Asiakkaalla on siis itsekkin mahdollisuus muuttaa elämässään asioita, jotka tekevät siitä parempaa. Niitä hetkiä, jolloin ongelmaa ei ole, voidaan käyttää voimavarana. Kun asiakas oppii tunnistamaan ne hyvät hetket, joihin on päädytty toimintaa muuttamalla, hän voi rakentaa niistä itselleen tukiverkon. Asiakkaan arvostavalla kuuntelulla ja ymmärryksellä voidaan luoda tasavertainen yhteistyö asiakkaan ja terapeutin välille. Luottavainen suhde terapeutin ja asiakkaan välillä tukee yhteistyötä, jota tarvitaan terapiasuhteen toimimiseen. Edistystä ei saa hoputtaa. Sen täytyy antaa tulla omaa tahtiaan, vaikka edistymine tapahtuisi hitaasti. (Putkisaari 2013, 22–23.)

Ongelman syy-seuraussuhteen pohtiminen ajatellaan ratkaisukeskeisyydessä olevan tarpeetonta ja sitä pyritään välttämään. Ratkaisukeskeisessä asiakassuhteessa asiakkaan halutaan näkevän omat voimavaransa ja tiedostavan oman kyvykkyytensä. Näitä asioita voidaan etsiä asiakkaan arkisesta elämästä esim. harrastuksista sekä luonteenpiirteistä ja niitä apuna käyttäen, kartoittaa toimintatapoja, jotka ovat auttaneet häntä selviämään aikaisemmin. (Salmela & Hiekkänen 2013, 17.)

4.2 Kuva ja kuvan tekeminen

Kuvalla voidaan tarkoittaa mitä tahansa kaksi- tai kolmiulotteista, materiaalista valmistettua visuaalista muodostelmaa. Kuva voi olla maalaus, piirros, valokuva tai veistos. Kuvataideterapiassa tarkoituksena ei ole purkaa pahaa kuvaan, vaan kuvan avulla

pyritään tutustumaan itseensä ja pahaan. Kuvan tekeminen on väline, jolla voidaan tehdä asiakkaan tuntemukset ja ajatukset konkreettiseen, tarkasteltavaan muotoon ja auttaa asiakasta lähestymään paha ja tarkastelemaan sitä. Kuvan ei siis ole tarkoitus olla kopio tai peili tekijänsä mielestä, vaan kuvan voisi ajatella olevan konkretisoitu kokemus. (Aulio, Girard & Laine 2008, 46, 50, 91.)

Kuva voidaan tehdä millä tahansa visuaalisella tavalla. Esimerkiksi maalaaminen, piirtäminen ja muotoilu ovat kuvan tekemisen menetelmiä. Näitä menetelmiä voidaan kehittää. Piirtämistä ei tarvitse rajoittaa paperille, vaan piirtää voi esimerkiksi hiekkakentän hiekkaan. Maalaamista voidaan soveltaa niin, että maalina toimii esimerkiksi marjoista ja hedelmistä tehty sose ja maalausludina voidaan käyttää mitä tahansa alustaa, johon maalina toimiva materiaali tarttuu. Kuvan voi tehdä savesta muotoilemalla tai muita materiaaleja käyttäen. Esimerkiksi rakennuspalikoista tai luonnon materiaaleista voi tehdä veistoksen. Materiaalit ovat erittäin laajasti valittavissa ja kuvan tekijä voi itse päättää, millaisesta materiaalista kuvan tekeminen syntyy luontevimmin.

Näkyvään muotoon tehty kuva säilyy ja sitä voidaan tarkastella myöhemmin (Mantere 2000, 16). Kuvaan palaaminen voi toimia terapian osana, jolloin jo olemassa olevaa kuvaa voidaan käyttää terapiassa välineenä. Kuvaa voidaan muokata myöhemmin siten, että siihen lisätään tai siitä poistetaan jotain, joka kuvaa terapiaprosessissa edistymistä. Esim. jos asiakas on maalannut paperin mustaksi, jolloin hän haluaa kuvata synkkää mieltään ja paha oloaan, mutta myöhemmin kuvaa katsoessaan hän voi haluta lisätä siihen pienen pisteen väriä, joka saattaa kuvata uusien asioiden tuloa elämään. Lopullisen kuvan katsominen ja siitä keskustelu voivat olla hyvä pääte terapiaprosessille. Terapiaprosessin alussa tehdystä kuvasta voidaan tehdä myös kokonaan uusi versio, jota voidaan verrata alkuperäiseen kuvaan. Silloin saadaan konkreettinen todiste siitä, millaista muutosta terapiaprosessin aikana on tapahtunut.

4.3 Kuvakortit välineenä

Erilaisia kuvakorttipakkoja on olemassa valtavasti ja niille on kehitetty ohjeita käyttöä varten. Kuvakorteilla on erittäin laajat käyttömahdollisuudet, sillä kortteja voidaan käyttää monenlaisissa tilanteissa, esim. terapiassa, työn- tai oppilaanohjauksessa sekä erilaisissa keskustelutilanteissa. Korttien monipuolisia käyttömahdollisuuksia tukee

myös se seikka, että kuvat ovat väline, joka sopii käyttöön useille ihmisille. Esim. lapset, kehitysvammaiset ja vanhukset saattaisivat hyötyä kuvien katselusta menetelmänä. Eri ikäisten kanssa kuvia katsoessa, korteista nousee esiin erilaisia huomioita, mielleyhtymiä ja tarinoita, sillä erilaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset näkevät kuvan hyvin eri tavoin.

Kuvakorttien käyttöä voidaan muokata käyttäjäryhmän ja tilanteen mukaan. Ryhmässä kortteja voidaan käyttää keskustelun tukena, ”jään rikkojana” ja havainnollistavana materiaalina. Jollekin ryhmän läsnäolo voi tuoda paineita kertoa itsestään ja kuvakortit toimivat tässä tukena, jolloin asioita ei tarvitse keksiä tyhjästä. Jos ryhmän jäsenet eivät tunne toisiaan, voi olla hyvä tehdä kuvakorteilla harjoitus, joka rentouttaa tunnelmaa ja luo jonkinlaisen yhteyden ryhmän jäsenten välille. Yhteys voi olla hyvin pieni, esim. saman kortin valitseminen tai yhteisen hetken jakaminen. Kuvia voidaan käyttää myös havainnollistamaan omaa kertomusta. Kuvan katsoja voi kertoa esim. omasta elämästään ja käyttää kuvaa kertomusta vahvistavana tukena esim. näyttämällä kuvaa koirasta ja kertomalla, että hän pitää koirista. Kuvataideterapiassa kuvakortteja voidaan käyttää esim. inspiraation löytymiseen tai omien ajatusten herättelyyn. Kuvan avulla pyritään herättämään keskustelua, jonka pohjalta katsoja voi sitten tehdä kuvan.

Kuvakortit sopivat ryhmässä tehtävien harjoitusten lisäksi myös itsenäiseen tai kahdestaan tehtävään mielen ja ajatusten tutkiskeluun. Korttien avulla voi rauhoittua katsomalla kuvia, kuvien avulla voi muistella jotain tapahtumaa, stressaavassa hetkessä kuvakorttien avulla voi järjestellä omia ajatuksia ja kuvat voivat toimia apuvälineenä omien tunteiden tunnistamiseen.

Tästä aiheesta en löytänyt minkäänlaista tutkimusta. Erilaisista korttipakoista oli kyllä tietoa, mutta tieto liittyi aina kyseisen kuvakorttipakan esittelyyn ja juuri sen käyttötarkoitusten avaamiseen. Yleisempää tietoa kuvakorttien käytöstä, niiden hyödyistä ja menetelmistä esim. terapiassa tai ohjaustyössä oli hyvin vähän. Pyrin etsimään tietoa suomeksi ja englanniksi ja käytin molemmilla kielillä useita erilaisia hakusanoja. Käytin hakusanoina mm. kuvakortit, kuvakortit välineenä, korttityöskentely, picture cards ja photo cards. Tieto, jota löysin, liittyi hyvin spesifisti aina johonkin tiettyyn korttipakkaan. Harvoin tieto oli myöskään sellaista, jossa olisi kerrottu jonkun tietyn kortti-

pakan käytön hyödyistä. Tieto vaikutti olevan enemmänkin markkinointi- tai esittelymielessä kirjoitettua tai suunnattua sille, joka omistaa tai aikoo hankkia kyseisen korttipakan.

5 KUVAKORTTIEN KÄYTTÖ KUVATAIDETERAPIASSA

Tässä luvussa puhun kuvista ja niiden käytöstä kuvataideterapiassa. Kuvakortit ovat myös kuvia, mutta kortit ovat konkreettisia ja kosketeltavia esineitä. Käytän tässä luvussa paljon sanaa ”kuva” ja tarkoitan sillä kaikkia kuvia, joita voidaan hyödyntää välineenä terapiassa, esimerkiksi kuvakortteja. Esittelen tässä luvussa myös menetelmän, joka hyödyntää kuvan katsomista terapeuttisena menetelmänä. Kerron myös kuvan terapeuttisuudesta ja kuvanlukutaidon sekä mielikuvituksen merkityksestä kuvan katsomiseen ja sen tekemiseen. Näillä tiedoilla haluan selventää lukijalle kuvakorttien käytön ja kuvan katsomisen mahdollisuuksia osana kuvataideterapeuttisia menetelmiä.

5.1 Kuvan terapeuttisuus

Fryrear (1983) on esittänyt valokuvaterapiakirjallisuudesta 10 aluetta, joilla valokuva-terapiaa voidaan soveltaa. Esimerkkejä näistä alueista on valokuvan käyttäminen tukena verbaalisessa terapiassa sekä luovuuden ja itseilmaisun kannustamisena (Halkola 2009, 71). Erityisesti luovuus ja itseilmaisuus ovat hyödyllisiä ratkaisukeskeisissä kuvataideterapiassa, jossa keskitytään keskustelun lisäksi kuvaan ja kuvan tekemiseen. Niin kuvan tekemisellä, kuin kuvan tai kuvien katsomisella voi olla terapeuttisia vaikutuksia. Ne toimivat menetelmänä yksin ja yhdistettynä, sillä ne tukevat toisiaan. Esimerkiksi muistelu kuvien avulla on kuvan katsomista ja samalla terapeuttista. Muistelu on keino löytää asioita menneestä ja puhua niistä (Tiensuu 2019). Vanhuuden tai muistisairauden myötä myös kyky kuvitella tulevaisuutta heikentyy (Davies 2019). Kuvien avulla voisi olla kiinnostavaa kokeilla ”tulevaisuuden muistelua” vanhusten ja muistisairaiden viriketoimintana. Kuvien avulla siis sanoitetaan ja havainnoidaan omia kokemuksia. Muistelua kuvien avulla toteutetaan usein iäkkäille, mutta kuvia katselemalla myös työikäiset tai nuoret voivat muistella elämäänsä ja keskustella kokemuksistaan. Kuvia katsomalla voisi myös sanoittaa myös tulevaisuutta, esim. sitä, mikä minusta tulee isona, millainen vanhempi haluan olla tai millaiseksi ammattilaiseksi haluan kasvaa.

Kuvataideterapia on kuvan tekemisen ja katsomisen yhdistämistä. Kuvan tekeminen on omien kokemusten tulkintaa. Terapeutin tai ohjaajan kanssa kuvaa havainnoidaan ja työstetään. Kuvan tarkoituksena on hahmottaa tapahtumia ja niiden merkityksiä ei-sanallisella tasolla (Halkola 2009, 68).

Taiteen toiminnan pääasiallinen pyrkimys ei ole tutkia yksilön psyykettä tai tulkita mieltä (Ylinen 2018, 21). Kuvataiteen terapeuttisuus sisältää kuvan tekemisen lisäksi kuvan katsomista, sillä kuvan katsominenkin on taiteellista toimintaa. Taiteen terapeuttisuus määrittyy aina jokaisen ihmisen omakohtaisena kokemuksena ilman, että kukaan toinen voi sitä päättää tai pakottaa tapahtumaan. Terapeuttisuutta voidaan kokea usealla eri tasolla ja kokijan mukaan eri tavoin. (Ylinen 2018, 22.) Kuva ei tapahdu tai synny ilman työtä (Girard & Laine 2008, 68). Työ, jolla kuva muodostetaan voi olla kuvan tekemiseen liittyvän fyysisen työstämisen lisäksi henkistä. Henkinen työ voi liittyä myös kuvan katsomiseen, sillä kuvaa katsomalla sen avulla voidaan kertoa itsestä ja ajatuksistaan. Kuvaa katsomalla voidaan muodostaa kuvia itsestä ja omasta olemuksesta.

5.2 Kuvanlukutaito

Kuvanlukutaito on kuvan havainnointia, kokemista ja tulkitsemista (oph.fi 2020). Kuvanlukutaito on osa visuaalista lukutaitoa. Kuvataideterapiassa kuvan tulkinta ja näkeminen ovat tärkeitä välineitä, sillä kuva tehdään mm. symboliikkaa, omia kokemuksia sekä representaatiota hyödyntäen. Näiden avulla voidaan tulkinnan lisäksi tuottaa kuvia. Kuvanlukutaito opitaan vähitellen elämässä ja sen kehitys alkaa jo varhaislapsuudessa.

Amerikkalainen tutkija Richard Sinatra (1986) on laatinut neliosaisen kaavion, joka kuvaa visuaalisen lukutaidon kehittymistä. Se pohjautuu Jean Piaget'n (1896–1980) kehityspsykologisiin tutkimuksiin. (Seppänen 2001, 142.)

Ensimmäinen lukutaito on Sinatran mukaan primaarinen lukutaito. Primaarinen lukutaito alkaa kehittyä ihmiselle jo varhain lapsena. Lapsi oppii ymmärtämään merkityksiä ja liittämään niitä nähtyyn. Keskiössä ovat visuaaliset ja motoriset ärsykkeet, kuten kehon liikkeet. Primaarisessa lukutaidossa ei ole vielä kyse kielen tai puheen tuottamisesta, sillä lapsi vasta opettelee ymmärtämään esineen tai asian merkitystä ja olemassaoloa, vaikka kyseinen esine ei olisikaan välittömästi läsnä. (Seppänen 2001,

142–143). Esimerkiksi lapsella on käsitys autosta siitä miltä se näyttää ja mitä sillä tehdään. Lapsi osaa myös yhdistää tuon mielikuvan muihinkin autoihin, vaikka ne eivät olisikaan täsmälleen samanlaisia, kuin se auto, jonka pohjalta käsitys on syntynyt.

Kykyä ymmärtää ja tuottaa kieltä Sinatra kutsuu toiseksi lukutaidoksi. Lapsi oppii yhdistämään kielellisen ilmaisun esineeseen tai asiaan. Tällöin lapselle syntyy käsitteistö, jonka termit merkitsevät jotain. Esimerkiksi kun lapselle osoitetaan koiran kuvaa tai elävää koiraa ja samalla hänelle kerrotaan sana ”koira,” lapsi oppii liittämään termin konkreettiseen asiaan. Lapset oppivat kielellisen ilmaisun liittämällä sen nonverbaaliseen kielikuvaan (Seppänen 2001, 144).

Kirjallinen lukutaito on Sinatran mukaan vasta kolmas lukutaidon taso. Tämä tarkoittaa lukemista ja kirjoittamista. Nämä kolme lukutaitoa ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja tukevat toisiaan. (Seppänen 2001, 145.)

Neljäs lukutaidon taso kytkeytyy kuvalliseen kulttuuriin, jossa esityksiä tuotetaan ja kulutetaan. Se on kommunikaatiota representaation avulla. Visuaalinen lukutaito on kaksisuuntainen, sillä se on kykyä tulkita kuvallisia esityksiä sekä tuottaa niitä ja kommunikoida niiden avulla. (Seppänen 2001, 145.) Visuaalisen lukutaidon hallitseminen vaatii symbolisten kuvien tulkinnan hallintaa ja ymmärrystä käsittää abstrakteja asioita.

Nämä neljä lukutaidon tasoa täydentävät toisiaan ja uuden oppiminen millä tahansa tasolla auttaa ymmärtämään muita tasoja paremmin. Visuaalisen lukutaidon kehittyminen on siis riippuvainen kaikkien aistien kehityksestä. Näkö-, haju-, kuulo- ja makuaistin avulla lapsi tekee havaintoja ympäristöstään ja liittää havaitsemiinsa asioihin merkityksiä. Esim. sitruuna maistuu kirpeältä, kissa tuntuu pehmeältä, miltä ukkonen kuulostaa tai miltä auto näyttää. Tässä vaiheessa lapsi ei vielä tunne termejä näille asioille, mutta hänelle on muodostunut mielikuva näistä ja hän muistaa ne jatkossa. Lapsi oppii yhdistämään termin ”kissa” kuvaan kissasta ja sanan ”pehmeä” muihinkin pehmeältä tuntuviin asioihin. Vielä tässä vaiheessa lapsi tarvitsee tukea asioiden sanoittamiseen. Myöhemmin lapsi oppii yhdistämään mielikuvan kirjoitettuun sanaan. Paperille kirjoitettu virke ”Kissa on pehmeä” luo lukijalle mielikuvan kissasta, jolla on pehmeä turkki, vaikka kissa ei olisikaan konkreettisesti läsnä.

Kuvakortteja katsoessa visuaalinen lukutaito antaa katsojalleen avaimet tulkita kuvaa. Katsoja käyttää hyväkseen kuvanlukutaitoaan, kun hän löytää kuvasta vertauskuvia ja

merkityksiä, jotka linkittyvät hänen omaan elämäänsä. Myös kuvan tekemiseen hän tarvitsee visuaalista lukutaitoa. Kuvaa tehdessä hänen on ymmärrettävä representatio, eli se, minkälainen mielikuva hänellä on jostain asiasta. Representaatiot luodaan muistin pohjalta.

5.3 Mielikuvitus ja luovuus

Mielikuvituksen ja luovuuden kehittyminen ovat osa kognitiivista kehitystä. Ihmisen kognitiivisiin taitoihin kuuluu havaitseminen, ajattelu, kieli, muisti, oppiminen sekä mielikuvitus. (Vakkuri 2009, 33). Mielikuvitus ja luovuus vaativat kykyä ajatella ja niiden kehittämiseen vaaditaan muistamista (Vakkuri 2003, 17.) Menneen muisteluun ja tulevaisuuden kuvitteluun ihminen hyödyntää jaksottaisia muistoja ja semanttista muistia (Davies 2019). Jaksottaiset muistot ovat peräisin oman menneisyyden tapahtumista. Semanttinen muisti on se, mitä tiedämme ympäröivästä maailmasta. (Davies 2019.) Näiden kahden avulla ihminen kykenee muodostamaan mielikuvia elämänsä eri ajanjaksoista.

Mielikuvitus on jonkin ei-olemassa-olevan asian luomista. Se kostuu ideoista, uskomuksista ja muistoista. (Davies 2019.) Mielikuvituksen avulla pään sisällä luodaan todellisuuksia, joita ei ole olemassa. Ihminen hyödyntää tätä joka päivä suunnitellessaan päivittäistä toimintaansa ja nämä asiat ovat mahdollisia vasta tulevaisuudessa. (Davies 2019.) Esim. ”mitä ruokaa laitan illalla” tai ”mihin parkkeeraan autoni” ovat pään sisällä luotuja mielikuvia tulevaisuudesta.

Mielikuvien muodostaminen on luovan toiminnan edellytys (Mantere 2000, 15). Mielikuvat ovat mielikuvituksen ilmeisin ilmenemismuoto (Davies 2019). Mielikuvien muodostumiseen liittyy vahvasti mielikuvitus ja havainnointi. Havainnointi on sitä, kun informaatio saadaan pään ulkopuolelta ympäristöstä ja mielikuvitus sitä, kun informaatio on peräisin muistoista. (Davies 2019.)

Mielikuvituksella on suuri merkitys luovuuteen ja sen kehittymiseen. Luovuudella ja mielikuvituksella on roolinsa kuvataideterapiassa, sillä kuva muodostetaan mielikuvitusta ja luovuutta hyväksi käyttäen. Ajattelisin mielikuvituksen välineenä ja luovuuden menetelmänä. Mielikuvituksen avulla koettuja asioita voidaan yhdistää uudella tavalla

ja näin tehdä omat kokemukset ja tuntemukset esim. kuvaksi luovuutta käyttäen. Mielikuvitus on sitä, mitä ajatellaan ja luovuus sitä, miten ajatuksia hyödynnetään. Ne täydentävät toisiaan.

Ei ole oikeaa tai väärää tapaa käyttää mielikuvitustaan ja olla luova. Kuvataiderapiassa sillä ei ole merkitystä, kuinka kuvan tekee. Se on tärkeää, että kuva on tekijälleen merkityksellinen ja että tekijä pystyy kuvan avulla käsittelemään tuntemuksiaan ja kokemuksiaan.

Mielikuvia voidaan muodostaa tahdonvoimalla ja ne nousevat ajatuksiimme spontaanisti (Davies 2019). Tahdonvoimalla herätetty mielikuva voi olla kuvitelma, jossa kuvittelet tietoisesti esim. punaisen sohvan olohuoneeseen ja ylläpidät tätä mielikuvaa. Spontaani mielikuva voi ilmaantua kertomusta lukiessa tai kuvaa katsoessa. Spontaani mielikuva voi syntyä myös trauman aiheuttamana, jolloin trauman kokenut henkilö ei tietoisesti muistele traumaa, mutta ei mahda mitään sille, että mielikuva traumasta ei katoa. (Davies 2019.)

Kenkäkorttien katsomiseen liittyy spontaanien mielikuvien syntyminen. Kuvan katsojalla saattaa olla jo odotuksia siitä, että hän näkee kuvassa jotain, mutta ei tiedä vielä, mitä. Vasta kuvaa katsoessaan hän käyttää mielikuvitustaan muodostamaan mielikuvia kuvasta. Kuvan tarkoitus on laukaista spontaaneja mielikuvia.

Mielikuvitus liittyy pitkälti näkö-, kuulo- ja hajuaistiin (Davies 2019). On olemassa paljon asioita, joitten olemus ei suoranaisesti liity näihin aisteihin, esim. polkupyörän omistaminen tai jonkin elokuvan pitäminen hyvänä tai huonona. Käsitteellinen mielikuvitus on mielikuvituksen osa, joka liittyy enemmän uskomuksiin. Käsitteellinen mielikuvitus on riippuvainen siitä, mitä ja minkälaisiin asioihin ihminen uskoo. (Davis 2019.) Davis (2019) havainnollistaa teoksessaan käsitteellisen mielikuvituksen kehoittamalla kuvittelemaan 2001-sivuinen monikulmio. Se saattaa muistuttaa ympyrää ja siinä on todennäköisesti vähemmän sivuja, kuin 2001. Mielikuvituksen visuaalinen resoluutio on rajallinen ja erittäin yksityiskohtaisten asioiden kuvittelu on vaikeaa. Kuitenkin tiedät kuvittelemasi kappaleen olevan 2001-sivuinen monikulmio. Uskot siihen, sillä loit mielikuvan itse. Ihminen pystyy siis kuvittelemaan omistavansa polkupyörän, koska hän uskoo mielikuvaan polkupyörän omistamisesta. (Davis 2019.)

5.4 Projektiiviset kuvat

Kenkäkortit ovat projektiivisiä kuvia. Projektiiviset kuvat voivat olla mitä tahansa kuvia, joita käytetään terapiatilanteessa esim. keskustelun tukena. Kuvat voivat olla esim. lehtikuvia, postikortteja, asiakkaan tai jonkun muun ottamia kuvia. (Salo 2009, 42.). Jokainen katsoo kuvaa omalla tavalla. Se, mitä kuvassa nähdään, kertoo ihmisen sisäisistä kuvista (Halkola 2009, 68). Projektiivisiä kuvia on hyödynnetty myös persoonallisuuden tutkimisessa. Tästä hyvä esimerkki on Hermann Rorschachin musteläiskätesti, jonka ajatellaan kertovan katsojan mielenterveydestä (Halkola 2009, 68). Projektiivisissä kuvissa ja niiden katselussa on kuitenkin kyse tulkinnoista, sillä kuvan avulla ei voida kertoa totuuksia.

Projektiivisiä kuvia voidaan käyttää ajatusten ja tunteiden herättelyyn, sillä kuvien katsominen saa aikaan aina jonkin reaktion, vaikka kuvat olisivat katsojalle vaikeasti ymmärrettäviä tai jopa tylsiä (Weiser 1990, 86). Ajatusten ja tunteiden herättely kuvilla saa aikaan keskustelua. Tietenkin on asioita, joista ei pystytä kertomaan, mutta itse kuvasta voidaan kertoa aina jotain.

Tämän aihepiirin osalta oli hyvin vaikea löytää oikeanlaista tietoa. Tieto projektiivisistä kuvista, joka oli kirjoitettu suomeksi, oli poimittu usein samasta teoksesta. Oikeanlaista ja tuoretta tietoa oli tarjolla hyvin vähän. Etsin tietoa englanniksi ja suomeksi, mutta hakusanat tuottivat tulokseksi usein artikkeleita, jotka eivät liittyneet aiheeseen, mutta jotka käyttivät samoja avainsanoja. Käytin hakusanoina mm. projektiiviset kuvat, projektiivinen, projective photos/images/pictures sekä The Projective process.

5.5 Photolangage-menetelmä

Esittelen tässä luvussa menetelmän, joka hyödyntää valokuvien katselua ja niiden avulla keskustelua. Kiinnostuin tästä menetelmästä, sillä tämä menetelmä muistuttaa paljon Kenkäkorttien katselun avulla aikaan saatua keskustelua, sillä keskiössä on kuva. Kenkäkorttien yksi tarkoituksista on saada aikaan keskustelua ja toimia visuaalisena tukena keskustelijoille, joiden voi olla vaikea ilmaista itseään sanallisesti. Kiinnostuin myös menetelmästä, jolla kuvia katsellaan, sillä sekin muistuttaa Kenkäkorttien avulla tehtyjä ryhmäharjoituksia.

Photolangage-menetelmä on psykologien ja psykososiologien vuonna 1965 Ranskassa terapiassa käyttämä menetelmä, joka hyödyntää kuvien katselua. Sitä käytettiin aluksi työskennellessä nuorten kanssa. Menetelmän perustajina pidetään kuitenkin Alain Babtiseä ja Claire Belisleä, jotka alkoivat kirjoittaa siitä laajemmin vuonna 1968 ja soveltaa sitä aikuisten kanssa työskennellessä. (Vacheret 2004, 1.)

Photolangage-menetelmä toimii parhaiten pienryhmätoiminnassa, jossa osallistujia on 10–12 (Bogren, Morgan, Sasser & White 2009, 3). Menetelmässä kuvien on tarkoitus toimia keskustelun tukena. Kuvien avulla on tarkoitus keskittyä ryhmätyöskentelyyn, kuvien havainnointiin, persoonallisten tulkintojen tekemiseen ja suulliseen ilmaisuun (Halkola 2009, 183). Tavoitteena on ajatusten purkaminen ja jakaminen muulle ryhmälle. Menetelmässä kuvat toimivat viestintävälineenä, jotka helpottavat henkilökohtaista ilmaisua ja vuorovaikutusta pienryhmässä. (Bogren ym. 2009, 1.)

Photolangage-menetelmällä toteutettu istunto koostuu kahdesta osasta: kuvien valitsemisesta ja kuvien pohjalta tehtyjen havaintojen jakamisesta ryhmän kanssa (Vacheret 2004, 4). Kuvia valittaessa on tärkeää, että kuvat on aseteltu näyttille niin, että jokaisella on esteetön näköyhteys kuviin. Kuvia katsellessa osallistujat eivät keskustele, sillä kuvien valitsemiselle halutaan antaa rauha. Useampi osallistuja voi valita saman kuvan. Kun osallistuja on valinnut kuvansa, hänen tulee ottaa kuva ja siirtyä sivumalle odottamaan. Kun kaikki osallistujat ovat valinneet kuvansa, ohjaaja voi kehottaa heitä tarkastelemaan kuvaa hetken. (Vacheret 2004, 4.)

Photolangage-menetelmä voisi sopia hyvin esimerkiksi lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn, sillä kuvat antavat visuaalisen virikkeen ja helpottavat itseilmaisua. Kuvat ovat myös apuna, jos osallistujilla on jokin kielellisen ilmaisun vaikeus. Hyvä esimerkki kuvien käytöstä menetelmässä on, kun ryhmän ohjaaja pyytää valitsemaan kuvan, joka kertoo odotuksista tai tuntemuksista juuri sitä hetkeä kohtaan. Ohjaaja voi esimerkiksi sanoa ”valitse kuva, joka kuvastaa tämänhetkistä oloasi”

Menetelmälle on tyypillistä, että kuvat, joita käytetään, ovat mustavalkoisia, jotta katsoja keskittyisi kuvan aiheeseen tai olemukseen, eikä huomioisi kuvan epäolennaista värimaailmaa (Bogren ym. 2009, 2). Kuvaa katsoessa sitä ei ole tarkoitus alkaa referoimaan, eikä katsojan haluta kiinnittävän huomiota kuvan sisältöön tai kommentoivan sen esteettisyyttä (Halkola 2009, 183).

Pohdin muita syitä sille, miksi menetelmälle on tyypillistä käyttää mustavalkoisia kuvia. Kun menetelmä on kehitetty, mustavalkoiset kuvat ovat olleet yleisempiä, kuin värilliset kuvat. Mustavalkoisten kuvien helpompi saatavuus on siis saattanut vaikuttaa kuvien valitsemiseen. Menetelmää voisi soveltaa niin, että käytössä olisi myös värillisiä kuvia, sillä kuvien katselulla on tarkoitus saada aikaan keskustelua ja nostaa esiin ajatuksia. En näkisi värejä epäolennaisena osana kuvaa, kuten Photolangage-menetelmässä ajatellaan. Värit voivat olla jollenkin kuvan katsojalle tärkeä osa ja ne voivat saada aikaan erilaisia reaktioita eri ihmisissä.

6 PROSESSI

Tässä luvussa kerron tämän työn prosessista. Prosessilla tarkoitan sitä työtä, joka lähti opinnäytetyön idean esittelystä tilaajalle ja päättyi opinnäytetyön valmistumiseen.

Idea opinnäytetyön tekemisestä Eloisa Art Oy:lle syntyi maaliskuussa 2020. Suoritin viimeistä harjoittelujaksoani ja harjoittelun aikana tutustuin erilaisiin nuorten hyvinvointia edistäviin toimijoihin Kuopion alueella. Kävin tutustumassa myös Eloisa Art Oy:n toimintaan. Kiinnostuin valtavasti ratkaisukeskeisestä kuvataideterapiasta, sillä olin lukenut paljon positiivisesta psykologiasta ja tunnistin ratkaisukeskeisyydessä samoja piirteitä. Minulla oli ollut jo pitkään ajatuksena luoda toiminnalliset kortit opinnäytetyönä. Ehdotin opinnäytetyön tekemistä ja kortti-ideaa Eloisa Art Oy:lle. Aloimme yhdessä ideoida kortteja eteenpäin.

Kun aloin kirjoittaa tätä työtä, en tiennyt mitään ratkaisukeskeisyydestä tai kuvataideterapiasta. Aloitin tiedonhaun täysin alusta. Keväällä 2020 alkanut COVID-19 pandemia vaikeutti tiedonhakua ja opinnäytetyöprosessin alkuun saamista, sillä pandemian vuoksi kirjastot suljettiin. Netistä ja verkkokirjastosta oli hyvin vaikea löytää tietoa, sillä joistain aihepiiriin liittyvästä tietoa oli lähtökohtaisesti niukasti saatavilla. COVID-19 pandemia saattoi olla myös yksi syy siihen, miksi pilotointikertoja ei pystytty järjestämään enempää.

Tämä opinnäytetyöprosessi on ollut hyvin opettavainen. Olen oppinut paljon uutta tietoa ja sen lisäksi paljon itsestäni niin yhteisöpedagogina, kuin yksilönä. Prosessin myötä ammatillinen itsetuntoni on kohonnut ja koen, että olen saanut vahvistettua omaa osaamistani.

6.1 Kenkäkorttien luominen

Aloitin korttien luomisen valokuvaamalla. Kuvia syntyi melko helposti, sillä kenkiä on joka paikassa. Kuvasin kenkiä sellaisena, kun ne oli jätetty esim. eteiseen tai puettu jalkaan. Ideoita kuviin syntyi koko ajan lisää, joten otin myös ns. lavastettuja kuvia, joihin asettelin kengät erilaisiin tilanteisiin. Kuvia kertyi todella paljon ja valitsin ottamistani valokuvista mielestäni onnistuneimmat. Kenkäkorttien pakkaan valikoitui 42 kuvaa. Alkuperäisen suunnitelman mukaan kuvia olisi ollut enemmän. Kortteja ei olisi ehditty testata kunnolla, jos lukumäärä olisi ollut suurempi. Päätin pienentää korttien lukumäärää ja keskittyä testaamaan korttien toimivuutta erilaisissa harjoituksissa ja kuvan tekemisen tukena.

Kenkäkortit ovat projektiivisiä valokuvia. Kuvat on valittu etukäteen, eikä kuvia tarvitse rajata vain johonkin tiettyyn lokeroon. Projektiivisiä kuvia voivat olla melkein mitkä tahansa kuvat, esim. lehtikuvat, postikortit tai valokuvat (asiakkaan omia kuvia tai jonkun muun ottamia). Projektiivisen kuvan idea on siinä, että jokainen katsoo kuvaa omalla tavallaan ja tekee omia tulkintoja ja havaintoja kuvasta omien kokemusten ja tuntemusten pohjalta.

Kenkiä on moneen eri käyttötarkoitukseen ja jokaiseen käyttötarkoitukseen löytyy erilaisilla yksityiskohdilla varustettuja kenkiä. Niiden ulkonäöstä, kunnosta ja tarkoituksesta voidaan tulkita missä kengillä on kävelty, minkälaisia ominaisuuksia kenkien käyttäjä arvostaa, minkälaiseen käyttöön kengät soveltuvat ja kuinka ahkerassa käytössä kengät ovat olleet. Korttien avulla voidaan kertoa tarinoita. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole kiinnittää huomiota täysin kenkien käyttäjään, vaan itse kenkiin, sillä kuvien keskiössä ei ole ihminen kengän käyttäjänä. Haluan suunnata katseen kaikkiin niihin pieniin yksityiskohtiin, joita kengistä voi löytää. Esimerkiksi yksi katsoja saattaa kiinnittää huomionsa miellyttävään kengän väriin ja toinen huomaa samasta kuvasta auki olevat nauhat ja kolmannelle kenkä tuo mieleen muiston henkilöstä, joka käytti juuri samanlaisia kenkiä. Kuvien on tarkoitus toimia tukena ajatusten ilmaisuun, eikä ole tarkoitus rajoittaa sitä, mitä kuvista kuuluu löytää. On katsojasta kiinni mitä hän kuvassa näkee ja miten hän asioita tulkitsee.

6.2 Korttien käyttöopas

Olen laatinut korttien käyttöä varten oppaan, joka sisältää ohjeita korttien käytöstä. Oppaaseen olen kasannut harjoituksia, jotka sopivat Kenkäkorttien käyttämiseen. Kenkäkortit ovat monipuolinen väline, joiden käyttöä ei tarvitse rajata pelkästään ennalta määrättyihin harjoituksiin, vaan korteille voi keksiä uusia käyttötapoja. Myös oppaassa esiteltyjen harjoitusten muokkaaminen on sallittua.

Kenkäkortit ja niiden käyttöopas toimivat ikään kuin parina, joita voidaan käyttää yhdessä. Oppaan avulla Kenkäkorteista saa mahdollisimman paljon hyötyjä irti ja uusia ideoita korttien käyttöön.

Korttien käyttöoppaassa olevia harjoituksia ei ole ehditty testata kunnolla. Pilotoinneissa harjoituksista testattiin neljää, mutta pilotointikertojen vähäisen määrän takia kaikkia ei ole ehditty testaamaan. Olisi kiinnostavaa saada myöhemmin pilotoida juuri noita harjoituksia, kun itse kortit on todettu toimivaksi välineeksi.

6.3 Menetelmät

Käytin työssäni kirjallisuuskatsausta pohjana teoreettisen viitekehyksen kehittämiseen. Kirjallisuuskatsaus on menetelmä, jonka avulla pyritään keräämään yhteen olemassa olevaa tietoa tietyistä aiheista tai ongelmasta ([scribbr.fi](https://www.scribbr.fi) 2017).

Valitsin kirjallisuuskatsauksen menetelmäksi tietopohjan keräämiseen, sillä kirjallisuuden läpikäymisen avulla oli helpointa alkaa etsimään tietoa aihepiiristä. Tarvitsin tietoa kuvataideterapiasta, ratkaisukeskeisyydestä, kuvakorteista sekä kaikkien edellä mainittujen soveltamisesta. Tämän työn aihepiirin teoretieto ei ollut minulle ennestään tuttua, joten jouduin aloittamaan tiedonkeruun ja läpikäymisen täysin alusta. Pyrin kirjallisuuskatsauksella näyttämään, että olen perillä aiheeseen liittyvistä avainkäsitteistä, teorioista ja malleista.

Kortteja pilotoidessani käytin menetelmänä Photolangage-menetelmän kaltaista kuvien katselua ryhmässä. Kuvina toimivat Kenkäkortit. Kuvien värillisuus ei mielestäni ollut ongelma, sillä moni osallistuja löysi kuvista paljon väreihin liittyviä yhtymäkohtia. Joillekin värien merkitys oli selvästikin suuri. Kuvien avulla oli tarkoitus herättää keskustelua. Aiheet, joista kuvien yhteydessä puhuttiin, olivat tarkoituksella hyvin laajoja ja jopa hieman epäselviä, jotta keskustelua ei ohjailtaisi liikaa tiettyyn suuntaan. Esimerkiksi harjoitus, jossa täytyi kolmea kuvaa apuna käyttäen kertoa, millainen olen

ollut, millainen olen nyt ja millaiseksi haluan tulla, sai aikaan paljon keskustelua, sillä ohje ymmärrettiin monella eri tavalla. Oli hyvä, että osallistujien juttelu lähti rönsyilemään ja osallistujat rentoutuivat jutellessaan. Keskustelu oli toinen korttien pilotoinnissa käytetty menetelmä.

6.4 Pilotointitilanteet

Pilotoinnilla tarkoitetaan kehitetyn uuden toimintatavan tai välineen testaamista käytännössä. Ajatuksena on, että kokeillaan niitä asioita, joiden toimivuus ei selviä muuten. (Humak opinnäytetyöopas 2018.) Kenkäkorttien toimivuutta ei olisi voinut testata millään muulla keinolla, kuin kokeilemalla niitä käytännössä. Oli myös tärkeää, että testaukseen, eli pilotointiin osallistui ihmisiä, jotka ovat Kenkäkorttien luomisprosessin kannalta ulkopuolisia. Tällä tavoin sain mahdollisimman puolueetonta palautetta ja näyttöä korttien toimivuudesta.

Pilotointitilanteita oli kaksi ja ne järjestettiin 27.10.2020 ja 28.10.2020. Ne järjestettiin alkuillasta kello 17–19. Eloisa Art Oy järjesti omille Facebook-sivuilleen mainoksen pilotointi-iltoihin ja mukaan pystyi ilmoittautumaan Eloisa Art Oy:n Facebookin kautta. Kumpaankin iltaan oli ilmoittautunut etukäteen viisi osallistujaa, mutta tiistaina 27.10. paikalle saapui kaksi ja keskiviikkona 28.10. paikalla oli kuusi osallistujaa. Mielestäni tämä oli loppujen lopuksi toimiva järjestely, sillä näin pystyin testaamaan korttieni toimivuuden pienessä ja suuremmassa ryhmässä.

Keskityin pilotointitilanteissa havainnoimaan ja testaamaan korttien kuvien ja määrän sijaan niiden käyttöä. Halusin testata itse kortteja ja selvittää, miten kengät voisivat toimia korttien aiheena. Olin suunnitellut korteille muutamia käyttöideoita, joista pilotointitilanteiden aikana ehdin testata kunnolla neljää.

Molemmissa pilotointitilanteissa oli sama kaava. Pilotointitilanteet suunnittelin tilaajani kanssa niin, että alkuun ohjaan korttien avulla pari ryhmäyttävää harjoitusta, joiden tarkoitus oli keventää tunnelmaa ja saada osallistujat rentoutumaan. Osallistujat eivät tunteneet toisiaan ennestään, joten ns. jään rikkominen oli tärkeää. Harjoituksissa korttien avulla jokainen sai kertoa jotain itsestään. Kokeilin myös harjoitusta, jossa täytyi kertoa jotain vieressä istuvasta täysin ensivaikutelman perusteella. Tällä pyrin aktivoimaan osallistujia havainnoimaan muita ja kohtaamaan toiset.

Näiden harjoitusten jälkeen ohjasin harjoituksen, jonka tarkoituksena oli orientoida osallistujia opinnäytetyön tilaajan Elisa Pentikäisen ohjaamaan kuvalliseen harjoitukseen. Korttien avulla pohdimme, mitä olemme olleet, mitä olemme nyt ja millaisiksi haluamme tulla. Osallistujille annettiin tarkoituksella hiukan epämääräinen ohje, sillä halusin heidän käyttävän omaa tulkintaa siitä, mitä tarkoittaa ”olla jotakin tai tulla joksikin”. Tämän korttiharjoituksen oli tarkoitus orientoida kuvallista tehtävää, jossa omia luonteenpiirteitä tutkiskellaan ja niitä maalataan kuvaksi.

Viimeisenä, ns. maadoittavana harjoitteena kuvallisen harjoituksen jälkeen osallistujat saivat kertoa korttien avulla, miltä heistä nyt tuntuu. Keskustelua syntyi hyvin ja molemmissa ryhmissä oli positiiviseksi tulkittava tunnelma. Kaikki harjoitukset onnistuivat ja saimme hyvää keskustelua aikaiseksi molempien ryhmien kanssa. Onnistumisen mittarina käytin sitä, kuinka helposti osallistujat lähtivät mukaan harjoitukseen ja kuinka paljon keskustelua harjoituksilla saatiin aikaan.

En ehtinyt testata Kenkäkortteja niin, kuin olin aluksi ajatellut. Olisin halunnut tehdä tarkempaa ja pitkäaikaisempaa pilotointia niin, että korttien määrä olisi ollut suurempi. Olin suunnitellut ottavani noin sata kuvaa, joista olisin pilotoinnin kautta valikoinut noin 50 kuvaa viralliseen pakkaan. Olin suunnitellut, että pilotointitilanteissa havainnoin, mitkä kuvista ovat käytetyimmät ja sitä kautta ne valikoituisivat viralliseen pakkaan. Pilotointitilanteita olisi tarvittu useita. Kuitenkin pilotointitilanteita pystyttiin järjestämään vain kaksi, joten kortteihin tulevien kuvien määrää täytyi jo lähtökohtaisesti rajata. Kuvasin kortteja varten yli 80 valokuvaa ja valitsin itse, mistä kuvista lopullinen 42 kortin pakka koostuu.

6.5 Dokumentointi

Pilotointitilanteissa dokumentointi olisi ollut vaikeaa, sillä en pyrkinyt selvittämään sitä, mitkä korteista valittiin harjoituksissa useimmin. Halusin selvittää korttien kenkäteeman toimivuutta, sitä, saataisiinko korteilla keskustelua aikaan sekä sitä, miten suunnittelemani harjoitukset toimivat. Dokumentointimenetelmänä pilotointitilanteissa käytin havainnointia. Kirjasin havainnot ylös pilotointitilanteiden jälkeen, kun ne olivat vielä tuoreessa muistissa. Pilotointitilanteessa olisi ollut haastavaa tehdä muistiinpanoja havainnoista. Ensimmäisessä ryhmässä oli vain kaksi osallistujaa, joten olin itsekkin aktiivisena osallistujana ohjaajanroolin lisäksi. En olisi mitenkään ehtinyt tehdä muistiinpanoja. Toisen ryhmän kohdalla pystyin olemaan ohjaajan roolissa

ja kuuntelin osallistujien keskustelua, vaikka en siihen aktiivisesti osallistunutkaan. Molemmat tuokiot olivat sen verran nopeatempoisia ja tunnelma oli sellainen, jonka olisi voinut pilata se, että kirjaan ylös osallistujien huomioita korteista. En halunnut luoda osallistujille ylimääräisiä paineita siitä, että heidän sanomisiaan kirjataan muistiin, sillä keskustelu oli ajoittain hyvinkin henkilökohtaista. Keskustelimme myös tilaajani Elisa Pentikäisen kanssa pilotointitilanteissa tehdyistä havainnoista heti tilanteiden jälkeen. Tällaisen keskustelun koin toimivaksi, sillä silloin pääsin käsittelemään tapahtumat ja kertomaan ääneen, mitä näin ja koin.

Pilotointitilanteissa käytyä keskustelua ei ollut tarvetta äänittää, sillä keskustelun sisällöllä ei ollut merkitystä. Se merkitsi, että korttien avulla syntyi mitä tahansa keskustelua, sillä se kertoo korttien toimivuudesta. Korttien tarkoitus onkin olla ajatusten herättelijä ja keskustelun tuki.

Osallistujilta saatu palaute osoittautui arvokkaaksi. Ajattelin palautteen keruuta paljon, kun suunnittelin pilotointitilanteita. Halusin palautteenkeruun olevan mahdollisimman helppoa. Kokemuksesta tiedän, että tulostettujen palautelomakkeiden jakaminen ja täyttäminen kiireessä ennen tapahtuman loppua olisi ollut haastavaa, eikä palaute olisi ollut niin laadukasta. Laadi palautekyselyn Google Docs palveluun (LIITE 3). Pyysin osallistujilta heidän sähköpostiosoitteensa ja lähetin osallistujille linkin palautekyselyyn, jotta he voivat täyttää lomakkeen rauhassa kotona. Enemmistö osallistujista vastasi kyselyyn. Palautekyselyn ansiosta sain tietoa korttieni toimivuudesta ja siitä, olivatko korteilla tehtävät harjoitukset toimivia. Mielestäni Google Docs palvelu oli sopiva palautteen keruuta varten, sillä siellä palautetta voi antaa nimettömästi, palautteen antoa varten ei tarvitse kirjautua sisään mihinkään palveluun ja pystyn katselemaan palautetta jälkeinpäin. Lomake oli myös helppo laatia ja sain itse muokata myös lomakkeen ulkoasua.

6.6 Opinnäytetyön tuloksia

Tämä työ tuotti Eloisa Art Oy:lle toiminnalliset kuvakortit tueksi kuvan tekemiseen sekä oppaan korttien käyttäjälle. Korttien avulla voidaan tehdä kuvan tekemiseen orientoivia harjoituksia, joiden tarkoitus on toimia keskustelun tukena ja herätellä ajatuksia, joita sitten tehdään kuvaksi kuvataideterapeuttisilla menetelmillä. Korttien mukana tuleva opas sisältää ideoita ja vinkkejä siitä, miten kortteja voitaisiin käyttää.

Tavoitteena oli luoda toiminnallinen väline Eloisa Art Oy:n tarjoaman kuvataideterapian tueksi. Korttien tavoitteena oli toimia keskustelua avaavana ja tukevana välineenä. Onnistuin luomaan kuvakortit ja niille muutamia harjoituksia. Kortit ja harjoitukset toimivat hyvin ratkaisukeskeisen kuvataideterapian välineenä ja niiden avulla onnistuttiin saamaan aikaan sellaista keskustelua, joka johdatteli kuvan tekemiseen. Tutkimuskysymykset tässä työssä olivat ”miten kuvakorttityöskentelyllä voidaan kehittää kuvataideterapeuttisia harjoituksia?” ja ”ovatko Kenkäkortit toimiva väline?” Tutkimuskysymyksiin saatiin vastauksia. Tämä työ osoitti, että kuvakorttityöskentely sopii erittäin hyvin kuvataideterapeuttisten menetelmien tueksi. Kuvataideterapeuttisia menetelmiä ovat mm. maalaaminen ja piirtäminen ja niitä voidaan hyödyntää esim. tunnemaalauksessa. Kuvakorttien avulla pyrittiin saamaan aikaan keskustelua, joka herättäisi osallistujien ajatuksia. Kenkäkorteilla tehtävät harjoitukset ja kuvataideterapeuttisilla menetelmillä toteutettu harjoitus toimivat parina, jotka täydentävät toisiaan. Kenkäkortit osoittautuivat itsessään toimivaksi välineeksi. Kenkäkortit ja niille suunnitellut harjoitukset osoittautuivat käyttökelpoiseksi yhdistelmäksi. Korttien aiheena kengät eivät olleet se tavallisin kuvakorteissa käytetty idea.

Keräsin palautetta pilotointiin osallistujilta nettilomakkeen kautta ja palautelomakkeeseen vastasi seitsemän osallistujaa. Palautteen mukaan 100 % vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että kortit olivat sopivan kokoiset. 71,4 % vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että korttien määrä oli sopiva. 14,3 % vastaajista oli jonkin verran samaa mieltä siitä, että kortit olivat sopivan kokoiset ja 14,3% vastaajista ei ollut erimieltä eikä samaa mieltä siitä, että kortit ovat sopivan kokoiset.

Pyysin palautelomakkeessa osallistujia kertomaan mielipiteen korttien kuvista. Korttien kuvat vaikuttivat osallistujien mielestä onnistuneilta. Kenkäkorttien kuvia kuvailtiin sanoilla inspiroivia, monipuolisia, moniulotteisia, aiheen erilainen, puhuttelevia sekä mielikuvituksellisia. Korttien kuvat saivat myös kehitysehdotuksia esim. talvisempia kenkiä ja pitkävartisia saapaskenkiä olisi voinut olla useampia. Osallistujat kiinnittävät myös huomiota siihen, kuinka paljon Kenkäkorteista saa ajatuksia ja keskusteluja aikaan.

Osallistujat antoivat palautetta myös korteilla tehdyistä harjoituksista. Harjoituksia kuvattiin haastaviksi, jännittäviksi, herkistäviksi, voimauttaviksi, monipuolisiksi sekä

illan teemaan sopiviksi. Harjoitukset koettiin positiivisina ja niiden kuvattiin herättäneen ajatuksia ja itsetutkiskelua. Palautteen mukaan, joidenkin osallistujien mielestä saattoi olla aluksi vaikeaa keskustella tuntemattomille ihmisille äkkiseltään. Palautteessaan he kertovat, että tunnelma rentoutui kuitenkin pian ja keskustelu helpottui. Suosikkiharjoitukseksi osallistujien kesken nousi harjoitus, jossa kerrottiin kolmen kortin avulla itsestään (LIITE 1).

Kenkäkortit osoittautuivat käytännöllisiksi ja monipuolisiksi välineiksi, jotka sopivat pilotoinnin perusteella ryhmätoimintaan.

7 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin yhteisöpedagogin roolia, eettisyyttä ja tämän opinnäytetyön jatkoa. Pohdin myös omia kokemuksiani siitä, miten tämä työ tehtiin ja miten koin onnistuneeni tässä työssä. Itsearviointi toimii ikään kuin viimeisenä oman toiminnan, onnistumisien ja vaikeuksien kokoamisena. Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä ja ajoittain myös haasteellinen matka. Olen tämän työn aikana oppinut itsestäni, ja työni aiheesta valtavasti sekä saanut lisää ammatillista itseluottamusta yhteisöpedagogina. Tämän opinnäytetyön tekemisen aikana minulle on selvinnyt, että opiskelen oikeaa alaa ja pidän siitä, mitä teen.

7.1 Yhteisöpedagogin rooli

Yhteisöpedagogi voi toimia ryhmätilanteessa ohjaajana. Ohjaajan tehtävä on ohjata korttien käyttöä, keskustelua ja korttien pohjalta tehtävien kuvien syntyä. Ohjaajana yhteisöpedagogi ei ota kantaa syntyneiden kuvien tai keskustelujen tulkintaan, mutta on kuitenkin läsnä kuuntelemassa ja ohjaamassa keskustelua sekä kuvakorttien käyttöä.

Osallistujan tehtäväksi jää pohtia omia kuviaan ja niiden syntyä ja symboliikkaa. Ohjaaja on vain apuna tässä refleктоimassa asiakkaan tuntemuksia ja ajatuksia. Hautala & Honkanen (2011) kertovat julkaisussaan *Kuva Kantaa – Kuvataideterapia kasvatuksen, opetuksen, hoidon ja kuntoutuksen tukena*, että taidetyöskentelyn voidaan jo itsessään katsoa olevan terapeutista, kuvataideterapian menetelmiä voidaan soveltaa hyvinkin erilaiseen ohjaustyöhön. Varsinaisesta kuvataideterapiasta voidaan puhua kuitenkin vasta silloin, kun ohjaajana on taideterapiakoulutuksen saanut kuvataidete-

rapeutti. (Putkisaari 2013, 11.) Ratkaisukeskeisen lähestymistavan periaatteet ovat samat niin terapiaprosessissa, kuin ratkaisukeskeisessä ohjaus- ja asiakastyössä (Putkisaari 2013, 21). Ohjaajana toimivan yhteisöpedagogin onkin keskityttävä ratkaisukeskeisyyteen ja kuvan tekemiseen menetelmänä.

Toimin pilotointitilanteissa ohjaajana, joka kertoo harjoituksen kulun ja ohjaa ryhmää niin, että jokainen saa rauhassa valita kortit ja kertoa niiden avulla ajatuksistaan. Ohjaajana toimin myös kuuntelijana, joka huomioi jokaisen ja kuuntelee, mitä osallistujilla on kerrottavana. Myös keskustelun ohjaaminen ja sen katkaiseminen ajallaan on isommassa ryhmässä tärkeää, sillä muuten keskustelu saattaa lähteä lentoon ja ajankäyttö unohtuu. Ensimmäisenä pilotointipäivänä osallistujia oli vain kaksi, joten osallistuin silloin itsekin korttiharjoitukseen. Ohjaajan roolin lisäksi olin myös osallistuja. Osallistujana koin, että oli helpompaa liittyä keskusteluun mukaan ja kommentoida muiden huomioita, sillä silloin olin enemmän osa ryhmää. Kun isomman ryhmän kanssa olin vain ohjaajan roolissa, olin ulkopuolisempi. Ulkopuolisuus ei ole huono asia tässä yhteydessä. Tavoitteeni ei ollut yrittää olla johtaja, joka määrää, miten harjoitukset tehdään, enkä usko, että ulkopuolisuuteni johtui siitä. Osallistujat ryhmäytyivät lyhyessä ajassa niin hyvin, että he eivät tarvinneet minua osaksi ryhmää ja jäin taka-alalle ohjaamaan ryhmän toimintaa. Kerroin, mikä harjoitus tehdään seuraavaksi ja ohjasin harjoituksen alkuun. Osallistujat heittäytyivät niin hyvin, että heidän yhteinen keskustelunsa pärjäsi hyvin ilman lisäohjausta.

Toimimme Eloisa Art Oy:n Elisa Pentikäisen kanssa työparina pilotointi-illoissa. Minä ohjasin korteilla tehtävät orientoivat harjoitukset, joihin liittyi keskustelua ja omaa pohdintaa. Pentikäinen teetti kuvataideterapeutina kuvalliset harjoitukset ja oli reflektoimassa niistä syntynyttä keskustelua. Ohjasimme omissa rooleissamme harjoitukset vuorotellen. Tällainen järjestely toimi hyvin. Olimme kuitenkin selkeästi työpari, sillä kaikki Kenkäkorteilla tekemäni harjoitukset pohjustivat tulevaa kuvallista harjoitusta.

7.2 Eettisyys

Käsittelen eettisyyttä tässä luvussa sen kautta, millaisia ammattieettisiä kysymyksiä nousee yhteisöpedagogin toimiessa kuvataideterapeuttisia harjoituksia ohjattaessa.

Pohdin eettisyyden näkökulmasta sitä, millainen rooli yhteisöpedagogilla on ratkaisukeskeisissä kuvataideterapiassa. Pohdin myös eettisen puolen toteutumista pilotointi-illoissa ja dokumentoinnissa.

Kuvataideterapeutin ammattia ei ole säädetty terveydenhuollon nimikesuojatuksi ammatiksi. Taideterapeutit (kuvataideterapeutit, musiikkiterapeutit ja tanssi-liiketerapeutit) noudattavat terveydenhuollon ammattihenkilölle asetettuja vaatimuksia, periaatteita ja eettisiä ohjeita, mutta mikään viranomainen ei valvo taideterapeuttien ammatinharjoittamista eikä potilasturvallisuutta. (Erkkilä 2018.) On siis syytä kiinnittää huomiota siihen, millaisessa roolissa toimii ohjatessaan toimintaa kuvataideterapeuttisilla menetelmillä, jos ei ole saanut kuvataideterapeutin koulutusta.

Edellisessä luvussa pohdin yhteisöpedagogin roolia kuvataideterapeuttien menetelmien ohjaajana. Yhteisöpedagogilla ei tarvitse olla taiteellista koulutusta, eikä hänen tarvitse osata esim. maalata voidakseen ohjata toimintaa kuvataideterapian menetelmillä. Kuvataideterapeuttisia menetelmiä hyödyntävää toimintaa voi olla esim. tunne-maalaus. Kiinnostus ja harrastuneisuus kuvan tekemiseen ja taidelähtöisien menetelmien käyttöön on hyvä olla olemassa. Kuvallisten harjoitusten ohjaaminen ei edellytä työparityöskentelyä, jos ei puhuta kuvataideterapiasta. Jos kuitenkin toiminnalla pyritään kuvataideterapiaan, on yhteisöpedagogin työparina oltava henkilö, jolla on kuvataideterapeutin koulutus. Yhteisöpedagogi ei voi ottaa kantaa syntyneisiin kuviin tai keskusteluiden sisältöihin, sillä yhteisöpedagogin rooli ei ole toimia terapeuttina.

Pilotoinnin eettisyyteen liittyy vahvasti yhteisöpedagogin rooli. Muita eettisiä seikkoja, joita pohdin pilotoinneissa, oli jokaisen osallistujan tasavertainen kohtelu ja huomioiminen, vaitiolovelvollisuuden toteutuminen, palautteenkeruun ja sen käsitteleminen asianmukaisesti sekä dokumentointi.

Toteutin palautteenkeruun nimettömästi nettilomakkeella. Lomakkeen täyttäminen ei vaatinut osallistujalta kirjautumista tai rekisteröitymistä. Tällaisella anonyymillä lomakkeella varmistin, että lomakkeen täyttäjistä ei jää tunnistettavaa jälkeä palautteenkeruussa. En pystynyt erittelemään vastausten perusteella, kuka osallistujista on kirjoittanut minkäkin vastauksen. Nimettömyyden ansiosta pystyin myös käsittelemään palautteen niin, etten paljasta tietoja vastaajista. Keräsin osallistujilta heidän sähköpostiosoitteensa palautelomakkeen lähettämistä varten. Lista sähköpostiosoitteista on hävitetty asianmukaisesti, kun en enää tarvinnut sitä.

En käyttänyt dokumentointimenetelminä sellaisia menetelmiä, joista olisi selvinnyt esim. osallistujien henkilöisyyksiä. Otin pilotointi-illoissa valokuvia, mutta varmistin kuvia ottaessani, ettei niissä näy ihmisiä tunnistettavasti. En myöskään kuvannut osallistujien tekemiä kuvia. Valokuvat on otettu lähinnä korttityöskentelystä ja itseni maalaamista töistä.

7.3 Itsearviointi

Kun aloin tehdä tätä opinnäytetyötä, minulle ei ollut minkäänlaista tietoa tämän työn aihepiiristä. Olin kuitenkin kiinnostunut maalaamisesta ja piirtämisestä, joten kuvataideterapeuttiset menetelmät olivat jollain tavalla tuttuja. Ratkaisukeskeisyyteen tustuin ensimmäisen kerran vasta tämän työn parissa. Olin lukenut jonkin verran positiivisesta psykologiasta ja sen periaatteet ja ajatusmaailma kiinnosti minua paljon. Ratkaisukeskeisyydessä oli mielestäni joitain samoja elementtejä ja päämääriä, kuten se, että elämää ei kohdata ongelmat edellä.

Jouduin pohtimaan rooliani yhteisöpedagogina, sillä tilaajani on kuvataideterapiaa tarjoava yritys. Roolit olivat minulle aluksi hyvin hämäriä, enkä ollut varma, mitä tarkoittaa kuvataideterapia ja kuvataideterapeuttiset menetelmät. Epävarmuuden takia yhteisöpedagogin roolin löytäminen oli aluksi vaikeaa. Vasta Kenkäkorttien pilotointi-illoissa minulle selkeytyi, miten yhteisöpedagogi voi toimia ja miten yhteisöpedagogina voin käyttää kuvataideterapeuttisia menetelmiä hyväkseni. Pääsin pilotoinneissa olemaan ohjaajan ja osallistujan roolissa. Pilotointi-illoissa minulla ja tilaajallani oli selkeät roolit ja tehtävänjaot. Minun tehtäväni oli keskittyä korttiharjoitusten teettämiseen ja taideterapeutti Elisa Pentikäinen ohjasi kuvallisen harjoituksen. Tällainen työparityöskentely toimi loistavasti. Keskustelimme pilotointi-iltojen jälkeen Pentikäisen kanssa rooleista ja siitä, voisinko minä yhteisöpedagogina käyttää hyväkseni samankaltaista kuvan tekemistä esim. nuorten kanssa.

Mielestäni Kenkäkortit onnistuivat juuri niin, kuin olin suunnitellutkin. Kenkäkorttien kuvat olivat onnistuneita ja korteilla suunnittelemani harjoitukset toimivat hyvin. Keskustelua syntyi korttien avulla mukavasti ja se oli osittain melko henkilökohtaista ja syvällistäkin. Sain pilotointi-iltoihin osallistuneilta positiivista ja rakentavaa palautetta suullisesti iltojen aikana ja jälkeensä verkkolomakkeen kautta.

7.4 Jalkauttaminen

Tilaaajani toiminta on päättynyt marraskuussa 2020, eikä kenkäkortteja voida siksi jalkauttaa Eloisa Art Oy:n toimintaan. Joudun tässä luvussa pohtimaan jalkauttamista siitä näkökulmasta, miten Kenkäkortit olisi voitu ottaa käyttöön osaksi Eloisa Art Oy:n toimintaa. Jos tilaaajan toiminta olisi jatkunut, olisin nähnyt Kenkäkorttini osana Eloisa Art Oy:n toimintaa ja ne olisi voitu jalkauttaa osaksi tilaaajan tarjoamia palveluita.

Koska Kenkäkortit osoittautuivat toimivaksi välineeksi kuvan tekemiseen, voisi kuvitella, että niiden jalkauttaminen tilaaajan toimintaan ei olisi vaikeaa. Työn jalkauttaminen toimintaan edellyttää kuitenkin korttien aktiivista käyttöönottoa. Kun Kenkäkortit otetaan osaksi kuvan tekemistä ja niitä pyritään käyttämään mahdollisimman paljon, kortit vakiintuisivat varmasti tilaaajan toimintaan. Tällainen aktiivinen tuotteen käyttöönotto vaatisi tietoisien päätösten alkaa käyttää Kenkäkortteja aina, kun olisi mahdollista. Näkisin korteilla mahdollisuuden olla osana Eloisa Art Oy:n toimintaa kuvan tekemisen tukena, sillä pilotoinneissa saatiin osoitettua, että kortit sopivat kuvan tekemisen ja keskustelun tueksi.

Tässä tilanteessa olisi realistisempaa pohtia sitä, miten Kenkäkortit saadaan jalkautettua Eloisa Art Oy:n toiminnan ulkopuolelle. Korteille on ilmaantunut kysyntää eri alojen ihmisiltä, joille olen kertonut Kenkäkorteista. Nämä ihmiset kertoivat käyttävänsä mielellään kuvakortteja erilaisissa ohjaus- ja koulutusilanteissa, joten he olisivat kiinnostuneita ostamaan Kenkäkortit käyttöönsä. Olisi hienoa, jos Kenkäkortit saataisiin usean eri ammattilaisen käyttöön, sillä sen ansiosta saisin Kenkäkorttien toimivuudesta erilaisissa tilanteissa uutta tietoa ja kortteja voitaisiin kehittää.

Jos Kenkäkortit saadaan jalkautettua käyttöön Eloisa Art Oy:n ulkopuolelle ja ne otetaan jokapäiväiseen käyttöön, olisi kiinnostavaa teettää korttien käyttäjille kysely siitä, millaiseksi he ovat kokeneet korttien käytön ja onko Kenkäkorttien käyttämisellä ollut eroja eri ihmisryhmien välillä. Olisi kiinnostavaa saada selville myös Kenkäkorttien käytöstä syntyneitä mahdollisia hyötyjä yksilö- ja ryhmätasolla. Kaikenlainen käytön aikana saatu tieto Kenkäkorttien hyödyistä tai kehittämiskohdista on valtavan arvokasta Kenkäkorttien mahdollista jatkokehittämistä ajatellen.

7.5 Kehittäminen

Kenkäkorttipakkaa ei ehditty testaamaan niin, kuin olin aluksi suunnitellut. Ajanpuutteet vuoksi pilotointitilanteita pystyttiin järjestämään vain kaksi, joten testaamisessa täytyi keskittyä korttien käyttöön ja jo valittujen korttien toimivuuteen. Kortteja voitaisiin kehittää niin, että niitä varten otettaisiin lisää kuvia ja kuvat pilotoitaisiin kunnolla. Pilotoinnin tulisi tapahtua niin, että kuvista karsittaisiin käytössä ne pois, jotka jäivät kohderyhmältä vähimmälle käytölle. Eli pakkaan tulisi vain ne kuvat, joita kohderyhmä käyttäisi eniten. Tällainen systemaattinen pilotointi vaatisi useita pilotointikertoja ja enemmän aikaa.

Myös erilaiset teemakortit voisivat olla toimivia. Esim. eri vuodenaikoihin keskittyvät kenkäkortit tai tietyn tyyppisiin kenkiin keskittyvät kortit. Tämän työn kenkäkortit on kuvattu alkukevään ja kesän välisenä aikana, joten pakasta löytyy vain yksi kuva, jossa on viitteitä talveen. Kuviin on valikoitu myös hyvin erilaisia kenkiä.

Ehdin testata pilotoinneissa korttien käyttöideoista neljää, joten, niiden käyttöön voitaisiin kehittää uusia menetelmiä ja jo olemassa olevia voisi testata paremmin. Toki korttien on tarkoituskin olla sellaiset, että niille voidaan keksiä uusia käyttötarkoituksia.

Kenkäkortit toimivat loistavasti ryhmässä, joka koostui 4–6 aikuisesta. Olisi kiinnostavaa tutkia, miten kortit toimisivat lapsilla tai nuorilla. Pilotointitilanteessa nousi keskustelua siitä, toimisivatko Kenkäkortit lapsilla. Keskustelimme siitä, että pieni lapsi saattaa nähdä kuvassa vain kengän ja muita asioita, joita kuvaan on taltioitunut. Lapsi ei välttämättä kykene löytämään merkityksiä kenkäkuvista tai vertaamaan niitä omaan elämään. Jos Kenkäkortteja testattaisiin lasten kanssa työskennellessä, voisivat harjoitukset olla konkreettisempia ja yksinkertaisempia. Esimerkiksi lasta voisi kehottaa etsimään pakasta kauniit tai hassun näköiset kengät, kengät, joita hän itse haluaisi käyttää tai kengät, joita hänelle tärkeä ihminen käyttäisi. Lasta voisi pyytää perustelevaan, miksi valitsi juuri sen kuvan tai kertomaan, kenen kengät ne ovat. Harjoituksilla voisi pyrkiä avaamaan keskustelua lapsen kanssa jostain asiasta. Pienen lapsen ajattelu ei ehkä vielä riitä siihen, että hän ymmärtäisi yhdistää Kenkäkorttien katselun ja keskustelun seuraavaan kuvalliseen harjoitukseen, joten Kenkäkorttiharjoitus ja kuvallinen harjoitus olisivat toisistaan irrallisia.

Nuorten kanssa Kenkäkorttien avulla voisi jo tehdä samanlaisia harjoituksia, kuin aikuisilla. Olisi kiinnostavaa kuulla, millaisia tulkintoja nuori ihminen tekisi kuvista ja miten hän yhdistelisi kuvista nousevia ajatuksia omaan elämäänsä. Uskon, että nuorten huomiot Kenkäkorttien kuvista poikkeaisivat aikuisten tekemistä huomioista.

LÄHTEET

- Avola, Pauliina & Pentikäinen, Viivi 2020. Kukoistava kasvatus – Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. 2. painos. Espoo: BEEhappy Publishing.
- Bogren, Richard & Morgan, Johnny & Sasser, Diane & White, Rebecca 2009. Photos Can Inspire a Thousand Words: Photolanguage as a Qualitative Evaluation Method. Viitattu 24.9.2020. https://www.researchgate.net/publication/265537173_Photos_Can_Inspire_a_Thousand_Words_Photolanguage_as_a_Qualitative_Evaluation_Method
- Davies, Jim 2019. Imagination: The Science of Your Mind's Greatest Power. (e-kirja) New York: Pegasus Books. Viitattu 16.11.2020. <https://books.google.fi/books?id=UHKSDwAAQBAJ&lpg=PT5&hl=fi&pg=PP1#v=onepage&q&f=true>
- Eloisaart.fi. Viitattu 13.10.2020. (sivusto ei ole enää saatavilla)
- Erkkilä, Jaakko 2018. Ammattinimikkeen edistäminen. Viitattu 26.11.2020. <https://www.taideterapiat.fi/ammattinimike/>
- Girard, Liisa & Aulio, Hannu & Seeskari, Daniela & Laine, Riitta & Pekkanen, Terttu & Karimo, Paula & Welling, Annikki & Hautala, Marja & Wahlbeck, Liisa 2008. *Suhteessa Kuvaan: Kuvataideterapian Teoriaa Ja Käytäntöä*. Helsinki: Artteli.
- Halkola, Ulla 2009. Teoksessa Ulla Halkola & Lauri Mannermaa & Tarja Koffer & Leena Koulu (toim.) *Valokuvan Terapeuttinen Voima*. Helsinki: Duodecim.
- Humakin opinnäytetyöopas 2018. Opinnäytetyöopas: Amk perustutkinnot. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Humak. Viitattu 26.11.2020. <file:///C:/Users/Omis-taja/Downloads/Opinnaytetyopas-Humak-2018.pdf>
- Livingston, Heidi. 2018. Lapsen mielikuvitus kukoistamaan. Viitattu 27.4.2020. <https://www.familyboost.fi/lapsen-mielikuvitus/>
- Mantere, Meri-Helga 2000. Kuvia ja kuvittelua – havaintoja kuvataideterapiasta. Teoksessa Tuula Heikkilä & Leena Paloheimo & Ilkka Taipale (toim.) *Mieli ja Taide*. [Helsinki]: Mielenterveyden keskusliitto.
- Opetushallitus 2020. Kuvanlukutaito. Viitattu 23.7.2020. <https://www.oph.fi/fi/oppi-materiaali/eka-suomi-opettajan-opas/tukea-kirjan-kayttoon/kuvanlukutaito>
- Putkisaari, Hillka 2013. *Ratkaisukeskeiset Kuvat® -menetelmän Opaskirja: Kuvalliset Menetelmät Ratkaisukeskeisen Asiakastyön Tukena*. 1. p. Liminka: Artera Oy.
- Salmela, Jari, Nina Hiekkänen, ja Merja Hirvonen 2013. *Ratkaisukeskeisen Kuvataideterapian Oppikirja*. 1. p. Helsinki: Alfa Partners.
- Salo, Marjo 2009. Valokuva menetelmänä kognitiivisessa psykoterapiassa. Kognitiivisen psykoterapian verkkolehti 2009, 6, (1), 40–62. Viitattu 4.11.2020. <https://kognitiivinenpsykoterapia.fi/sites/kognitiivinenpsykoterapia.fi/files/inline-files/vermarjo-salo.pdf>
- scribbr.fi 2017. Miten kirjallisuuskatsaus tehdään. Viitattu 25.9.2020. <https://www.scribbr.fi/opinnaytetyon-rakenne/kirjallisuuskatsaus-opinnaytetyo/>
- Seppänen, Janne 2001. *Katseen Voima: Kohti Visuaalista Lukutaitoa*. Tampere: Vas-tapaino.

Tiensuu, Sirpa 2019. Voimaa valokuvasta. Viitattu 22.9.2020. <https://voimaa-puu.com/2017/05/04/voimaa-valokuvasta/>

Vacheret, Claudine 2004. Photolanguage© : a method for use with groups in a therapy or training context. Viitattu 24.9.2020. <https://www.funzionegamma.it/wp-content/uploads/method-use-16e.pdf>

Vakkuri, Kai 2003. *Eureka: Näin Lisäät Omaa Luovuuttasi Ja Tuotat Uusia Ideoita*. Helsinki: BSV kirja.

Weiser, Judy 1990. More Than Meets the Eye: Using Ordinary Snapshots as Tool for Therapy. Viitattu 4.11.2020. https://phototherapytherapeuticphotography.files.wordpress.com/2014/10/1990_phtwomen.pdf

Ylinen, Saira 2018. Näkökulmia kuvataiteen terapeuttisuuteen – oppilaiden ja kuvataiteilijan kokemuksia. Jyväskylän Yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Viitattu 18.10.2020. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/59868/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201810184447.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LIITTEET

LIITE 1: Esimerkki Kenkäkorteilla tehtävästä harjoituksesta

Harjoituksen nimi: Millainen minä

Sopiva osallistujamäärä: 4–6 osallistujaa

Käytettävä aika: noin. 25 minuuttia

Harjoituksen kulku: Jokainen osallistuja valitsee 3 korttia, joista ensimmäinen kuvaa sitä, millainen olin ennen, toinen kuvaa sitä, millainen olen nyt ja kolmas sitä, millaiseksi haluan tulla.

Purku: Purku tehdään kortti kerrallaan niin, että jokainen osallistuja kertoo ensimmäisellä kierroksella ensimmäisestä kortista, toisella kierroksella toisesta ja kolmannella kierroksella kerrotaan viimeisestä kortista. Tällä pyritään selkeyttämään ryhmässä tapahtuvaa kommunikaatiota.

Pohdittavaa: Tällä harjoituksella pyritään herättelemään ajatuksia omia kykyjä ja hyviä puolia kohtaan. Huomioi, että ohjeessa mainittu harjoitukseen käytettävä aika on arvio. Harjoitukseen tulee varata enemmän aikaa, jos osallistujia on useita.

Muuta: Tämä harjoitus oli pilotointi-illoissa osallistujien suosikki.

LIITE 2: Pilotointitilanteen suunnitelma

Pilotointitilanteita oli kaksi ja molemmat toteutettiin samalla suunnitelmalla.

Kenkäkorttien pilotointi 27.-28.10.2020 klo 17–19

Alkuun lämmittelyharjoituksia:

- Esittelykierros korteilla
  - Jokainen osallistuja valitsee itselleen kortin, jonka avulla kertoo jotain itsestä. Asia voi olla hyvinkin pieni, esim. lempiväri tai harrastus
  - Osallistujat kertovat vuorotellen muille ryhmäläisille oman nimensä ja kortin avulla jotain itsestään
- Kortti kaverille-harjoitus
  - Osallistujat valitsevat kortin, joka kertoo jotain oikealla puolella istuvan henkilön antamasta ensivaikutelmasta. Ensivaikutelman perusteella siis kerrotaan jotain toisesta osallistujasta
  - Tämän harjoituksen tarkoitus on havainnoida ja kohdata muita osallistujia

Kuvalliseen harjoitukseen orientoiva korttiharjoitus:

- Millainen minä
  - Osallistujat valitsevat kolme korttia. Ensimmäinen kortti kertoo, mitä olin ennen, toinen kortti kertoo, mitä olen nyt ja kolmas kortti kertoo, mitä olen tulevaisuudessa
  - Harjoituksen purku toteutetaan niin, että ensimmäisellä kierroksella käydään läpi ensimmäinen kortti, soisella toinen jne.

Kuvallinen harjoitus:

Elisa Pentikäinen ohjaa luonteenpiirteisiin liittyvän kuvallisen harjoituksen

Loppuun maadoittava harjoitus:

- Kerro kortin avulla, miltä nyt tuntuu
  - Osallistujat valitsevat kortin, jonka avulla he kertovat, miltä tuokio on tuntunut.
  - Harjoituksen avulla ”maadoitetaan” osallistujat kuvallisen harjoituksen jälkeen takaisin tähän hetkeen

LIITE 3: Palautekysely korteista, niiden käytöstä ja pilotointitilanteista

1. Kortit olivat sopivan kokoiset?
Täysin erimieltä 1–5 täysin samaa mieltä
2. Mitä mieltä olit korttien kuvista?
3. Korttien määrä oli sopiva?
Täysin erimieltä 1–5 täysin samaa mieltä
4. Millaisia korteilla tehdyt harjoitukset mielestäsi olivat?
5. Mistä harjoituksesta pidit eniten? Miksi?
6. Olisiko jotain voitu tehdä toisin?
7. Koin oloni turvalliseksi ryhmässä
Täysin erimieltä 1–5 täysin samaa mieltä
8. Millainen ryhmähenki mielestäsi oli?
9. Mitä palautetta antaisit ohjaajille?
10. Mitä palautetta antaisit itsellesi?
11. Jotain muuta vielä?

LIITE 4: Kuvia Pilotointi-illoista

Kenkäkortit käytössä pilotointitilanteissa 28.10.2020 (alempana) ja korttiharjoituksen pohjalta syntyneitä kuvia 27.10.2020 (ylempänä)

LIITE 5: Esimerkkejä kenkäkorttien kuvista

